

րագայի մէջ, “քանի մի ինչ տեսու բացատրութիւնը, որով Հարցմանց Գիլրին 1730ի տպագրիչը կ'ակնարկէ առաջնին տպագրութեան փորձին, այնքան արհամարհելի քանակութիւն մը չէ որ կը ներկայացնէ: Վասն զի թիւ 328 Հաւաքածոյին միջոցաւ մեր առջեւ ունինք 96 երեսներու նմոյշ մը այդ կիսկատար մացած հրատարակութենէն, եւ այդ թիւը հաւասար է 1730ի հրատարակութեան գրեթէ մէկութերորդին:

(Շարունակութիւն)

ԲԱՐՁՐՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՒ

ՅՈՒՅԱԿ ՀԱՅԵՐԻՆ ՉԵՐԵԳԻՑ Ս. ՆՅՈՒ ՎԻՆՈՒՑ Ի ՍԵԲՈՍԹԻԱ

(Շարունակութիւն)

35.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

?

ԹՈՒՂԹԱՔ 281 (Էջ 562): — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝
22×17×6: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին: — 80ԴՀ սիւնակ՝
21: — ՆԻՐԸ Թուղթ: — ԿԱԶՄ կաշվայտ: — ՀԱՄ-
ԿԱՄԱԿ լաւ: — ՄԱԴԱՀԱԹԵԱՑ ՊԱՀԱԿԱԿ շոնի: —
ԿԵՐՆԱԳԻՐՀ կարմիր թանաքով: — ԳԻՐ բոլորքի: —
ՍԿՋՐԱՆԱՌ ԵԽ ԼՈՒՍԱՑԱՌԻՐՀ բաւական
սիրուն: — ԽՈՐԱՆՔ չկան: — ԿԻՍԱՆՈՐԱԿ շոր
հատ: — ՄԱԽՐԱԿԱՐՔ շորս Աւետարանիշներունը: —
ԳՐՈՉ, ՍՏԱՑՈՂ, ՏԵՂԻ, ԺԱՄԱՆԱԿ անյատ: —
ՍԵՊԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ Ս. Սարգս և կեղեցւոյ:

Մատեանս է Ա-Ե-Պ-Ր-Ա-Ն, Էջք 3—152

Մատթէոս. Էջք 157—260 Մարկոս. Էջք 261

— 426 Ղուկաս. Էջք 429—558 Յովհաննէս:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳ-ՐՈՒԹԻՒՆՔ. Էջք 558. “Փառք
անկղանն եւ սիրգն ամենայի, անեղին եւ գոյա-
ցուցին բնաւեց. աւրհնութիւն, գոհութիւն,
փառաւորին, գթածին, ողորմածին եւ բարերարին
Աստուծոյ. Հաւրն երկնաւորին որդւոյն միածնի եւ
Հոգւ ոյն ճշմարտի. այժմ եւ յախեանս ամէն:

Գիրք տէրունեան Աւետարանի տեառն մերոյ
Ցիսուի Քրիստոսի, աւետարանեալ ի չորից աւե-
տարանչաց, ըստ պատուց Քառագծեան առնուած.
Հայր, որդի, հոգի սուրբ. ի քառակերպ նստեալ
յաթու, ի քառաթեւ անմարմոցն զովեալ, քա-
ռազեաւ եւ ազամ անուանեալ եւ տաեն եւ էտէմ:
Զմեծին Եզեկիէլի տեսին ասեմ. քանզի տեսանէր
ի հիւսեաց քառագէմ կենդանիս. զուարակ եւ
մարտ, առիւծ եւ արծիւ. ի քառավագ անիւս

քառավագեալ, գերիվերոյ ունելով զահեղ եւ զսուրբ
անունն: Եւ նշանակէ մարդն զՄաթէոս, ի մարդոյ
եւ յորդոյ մարդոյ սկսեալ զաւետարանն իւր: Իսկ
Մարկոս զառիւծն: որ լինել ասէ ընդ գաղանս յետ
մկրտութեան: Իսկ Ղուկաս զլուարակին, յաղագս
զի նման պատարագին, յառաջն անառակ որդւոյն:
Իսկ Յովհաննէս զարձուին բարձրաթռիչ եւ ի
բարձրանց ոլցածեալ, եւ ի վերին խորոցն սկսեալ,
պատմել զանսկղբանն եւ զանսկղբան ծնունդ ի
հօրէ . . .”

Էջ 254. “Ծոռայգատիկ որ կնասէին, չաք
տեսեր հանս տեսաք, թվ. ԶՀԸ. Փետր. Ի. օրն
եւ, տաճկաց Պայրամ է. Գ. օրէն: Հայոց ազգին
բուն բարեկենդանն է: Հասումն շարթով մի առաջ
բանից զպաքն թէ ծառ զարդարին հատիկ է. տես-
բան թէ լուսն յետին կինին զան ալ գրենք.
նանք թէ լուսն յետին կինին զան ալ գրենք.
կ'ենէ. չեր ելեր նոցա հանապազ: Ալմայ չելաւ.
մինչ Գ. Ա. Քարանին տաճկաց տուին որ դերեզ-
մանին դուռն զի մահից, թէ շախմախով միթէ
բան յառաջ տանինք. Աստուած ողորմած էր Հայոց
ազգիս. լուսաւորչին սուրբ աղօթիք յամօթ արար
տարանիս յիշեցէք. ապրիլ ՓԳ ելաւ Հայոց ազգին: Տա-
ղալազգիքն Պաղտասարն եւ իւր որդին զՄանուկն,
որ առ Քրիստոս է փոխեալ . . .”
“ԶԵՂԵԼԻ Հողա, զանարժան զրկուզ, զտէր
Կարապետ կազմուզ, աղաշեմ զձեղ եղարք, յիշել
ի Տէր. ամէնն”:

36.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

15. 2:

ԹՈՒՂԹԱՔ 248 (Էջք 496): — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝
27×19×7 սմտ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին: — 80ԴՀ
միւնակը 22: — ՆԻՐԸ Թուղթ: — ԿԱԶՄ կաշ-
ատ փայտ: — ՀԱՄԿԱՄԱԿ լաւ: — ՄԱԴԱՀԱԹԵԱՑ
ՊԱՀԱԿԱԿ երկ երկու թերթ: — Վերնւագիրք կար-
միր թանարով: — ԳԻՐ նոցոր բոլորքի: — ՍԿՋՐԱ-
ՑԱՌ Աւետարանի սկեպներունը պատշաճ համբուգա-
տանիով: Գլասակզմներունը բաւական սիրուն զար-
տանիով: — ԼՈՒՍԱՑԱՌԱՐՄԱՆՔ շորս աւետարան-
դատանիով: — ԽՈՒՍՈՒՐԱՆՔ մնա մի աւետարանի
ուղուն աւ սկզբանիոր, նշակս նաև ամէն զիփի հան-
դէսը կան բաւական սիրուն զոնազնու զանկու: —
ՄԱՐՄԱՐ Աւետարանի առջնու, իսուր արուեստով: — ԽՈ-
ՍՈՒՐԱՆՔ չկան: — ԿԻՍԱՆՈՐԱԿ համ միջակ գեղեցկութեամբ: —
ԳՐՈՉ ՄԱՐՄԱՐ: — ՏԵՂՄ թիւն դիւլ, ներդակի մօտ: —
ՍԵՑՈՂ: Աստուածատուր եւ մայմն Մած Խաթուն: —
ԿԱԶՄՈՒ Ամյայտ: — ԺԱՄԱՆԱԿ Ճծւ: (= 951+
551) — 1502: — ԾԱՎՈՂ անձանօթ: — ԿՈՒԲ չկայ: —
ՅԻՇԱՏԱԿԱԳ-ՐՈՒԹԻՒՆ Ս. Սարգս:

Մատեանս է Ա-Ե-Պ-Ր-Ա-Ն, Էջք 1—4 մա-
գաղաթեայ պահպանակ. 6—7 երկու թերի
ցանկեր. 9—138 Մատթէոս. 141—224 Մար-
տանէր.

կա. 227—373 Ղոկաս. 375—491 Յովհաննէս. 497—500 մագաղաթեայ պահպանակ:

ՅԵՇԱՑԱԿԱՎՐՈՒԹԻՒՆՔ. “Փառք ամենաշուրջ Երրորդութեան հաւըն ամենակալի... ուստի շառաւիզն աւրիչնութեան եւ սեռն բարի եւ ընդուել հոգին կալ եւ աստուածահաճյ հոգեւոր մայրս մեր Մանան (պարուպ թողուած այսչափ) ցանկացող եղեւ այսօն երանաւէտ եւ աստուածախաւու մատենիս... յիշատակ իւր եւ ծնողաց իւրոց Աստուածատրին եւ մօրն իւրոյ Մեծ Խաթունին, որ ստացաւ աս ի հալալ արդեանց իւրեանց... եւ եդ ի գիւղն իւր ի թիւն որ է մերձ առ Բերդակն... յիշենջեք եւ զմիաբան սուրբ ունտիս, զալբերն իմաստութեան, զարի եւ զքաջ հուստորն մեր զՍտեփաննոս եպիկուպոսն: Ընդ նմին եւ զեղկելի գրիչս զեւտնեալս ի կարգաւորաց, զթափուրս յամենայն բարութեանց զՄեկորպ, որ զանունն միայն ունիմ եւ ոչ գործն: Յիշենջեք եւ զարբաննեալ եղբայրքս մեր, զգնաւակոն եւ զառաքինասէր եւ զանդադար սաղմոսաւղն զՍտեփաննոս Աբեղյան, զՄելքիսեդ աբեղյան զՄաթէոս աբեղյան եւ զայլ կրաւանոր սուրբ ունտիս... արդ եղեւ զառ սուրբ Աւետարանիս ի թվականութեանս Հայոց ԶԾԱ. ձեռամբ մեղայպարտ գրչի Մեսրոպի...”:

ՏԵՐԵՇ ԷՌԵԼ ՀԵՄՊՈՒՏՈՒՆ. “Չունի ոք իշխանութիւն յիւր աղդէն եւ կամ միւր տանէն որ ծախէ կամ զրուած է: Բայց եթէ ինչ պատճառ ուաւ եւ իցէ եթէ յայլ տեղիս զնացէ Աւետարանս, կալաչեմ զհանդիպովադ որ զահշատակ սուրայ չը չնշեսցեն այլ խնամով եւ չորով պահեսցեն, զի է աս հոգեւոր զաւակ եւ յիշատակ Մանանին, եւ իւր հոգեւոր որդուցն, Տ. Ստեփաննոսին, Պահայտին եւ Աւալուպէյին եւ Բաղդիթիին եւ իւրեանց ծնողաց Խալերիսին որ զնեց զայլ Մանան մայրս մեր եւ եղ յիշատակ ի գոյս առննն. յետ եւ գրեցաւ մի մեղյաղքէք: Աստուած ողորմեան Թաթարին հոգոյն, Խութլուին հոգոյն եւ իւրեաց զստերն Մայրամին հոգոյն, եւ իւր որդոյն Շատարեին հոգոյն եւ այլ պախին չնշեցելց հոգոյն, որ վարպոյը մը արւին եւ զրին յիշատակ ի Ս. Սարգիս. Աստուած իւրոց վարձահատոյց լինի եւ իւրոց հոգոյն ողորմի եւ իւրոց բազում արբայութիւն պարաստէ եւ իւրոց մեղացն թողութիւն չնորհէ:

“Փառք սկզբան եւ անսկզբանն, ընդ սկզբանն եւ սկզբնաւորին սկզբանց. անքննին դերաբուն եւ համագոյ տէրութեանն, անորիշ բաժանմանն եւ միոյ աստուածութեանն. հաւըն անսկիզբն եւ անծին անձնաւորութեան, եւ որդույ ծննդեանն անսկզբան անեղապէս եւ անժամանակ, ինքնարաւ իշխանութեանն եւ հոգուոյն ելզութեան, ի հօրէ անձառաբար բղնաման յաւիտեանս յաւիտենից ամէն: Արդ ես վերջին նոււազեալ ծնունդո Եկեղեցւոյ, մեղաւոր ու անպիտան Տէր Թորո երեցս որ եւ ի գեղջէն Պօգայոյ, եւ այժմ եմ բնակեալ ի քաղաքին Սեբաստիա, որ եւ կարի փափամք հայցէի յԱստուծոյ. ինձ յիշատակ աւետարան զբէլ ատլ եւ փափականացս հասանել, որ եւ ինքն անեղն եւ ամենազարն Աստուած. կատարեաց զփափաք սրտի իւր որ եւ այժմս չնոր-

չեաց ինչ զայս հոգելի մատեանս աստուածոյին, որ եւ ես ի հալալ ընչեց իմոց գնեցի եւ եղի ինձ յիշատակ հոգւոյ իւր. եւ իմ ծնողացն հաւըն Եարտումին եւ մօրս Մարիամին եւ մեր կողակցին Ղիմաթին եւ որդւոյս Խանպէկին եւ թոռնոյս Մինասին եւ մեր հարսինն Աղիղին, եղբօրս Մինասին եւ եղոր կնոջ Մարիամին եւ այլ մեր ամենայն արեան առ ու մերձաւորացն, կենդանեացն եւ ննջեցելցյն յիշատակ անջնջելի եւ յաւիտենական մեղ եւ մերցն յամենայնի: Իսկ եթէ ոք հանդիպի յայսմ աստուածաւալ եւ աստուածաբնակ հոգերութ աղբիւրի Ս. Աւետարանիս, կարդալով կամ օրինակելով, աղաչեմ, աղաչեմ կրկին, զհանդիպովադ յայսմ աստուածաբացիկ տառիս որ եւ մեղ զվերյ ասացեալ քո զՏէր Թորոս երեցս եւ զմեր ամենայն արեան առու մերձաւորքն, որ զդիրս կարդալով յիշատակէք, ընդ յաւաջնոցն եւ ընդ միջնոց ստացողացն, զմեզ զյետին ստացողքս, իսկ որ լի բերանով եւ ջերմնաւանդ սրտիս զաստուածովրմին ասէ մեղ, եւ աւետարանիս զյետի յիշատակն գրութիւն, խաչատուր վարդապետին, գրեալ լիցի ի գիրն կենդանի եւ յաւիտենական. ամէն: Հայր մեր որ յեր: Գնեցաւ եւ գրեցաւ յետին յիշատակս ի Աւ թուին: — Աստուած ողորմի Յովլէկիին հոգոյն, Ը. հրիստոնի հոգոյն, Մինասին, Մարիամին հոգոյն, Թորոսին, Սուքիսախին հոգոյն, որ եղին յիշատակ շուրջառ մի ի Ս. Սարգիս Եկեղեցին, Աստուած իւրոց վարձահատոյց լինի եւ իւրոց հոգոյն ողորմի, եւ իւրոց մեղացն թողութիւն չնորհէ, եւ իւրոց կենդանեացն եւ ննջեցելցյն զիւր երկնային հանդիսան, եւ զարբայութիւնն ժառանգել տացէ ամէն: Հայր մեր:

37.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

1543:

ԹՈՂԻՂԹԻՐ 244 (Եջ 488): — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 28×19×5 մատ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ երկսիւ: — ՏՈՂԻՐ մես սինակ 23 տողք: — ՆԻՒԹ թուլթ: — ԿԱԾՄ կաշևալստ փայտ: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ կողը փտած, ցեցակը, մինկը: — ՄԱԴԱՐԱՄԹԵԱՑ ՊԱՍՊԱԽԱՆԱՄ սկիզբնու վերը Երկեկրու թերթ, աւետարան մը: — ՎԵՐՄԱՆ Գլան: — ԳԻՐ սոլորգիր: — ՍԿՃՐԱՍԱՌՈՒԹ նրան սկզբը տար հատ, անարժէք: — ԿԱՄԱՆ ԽՈՐԱԿ մասն: — ԳԻՐ Դիմուն աթելայ: — ՍԵՒ ԽՈՐԱԿ մասն: — ԳԻՐ Դիմուն: — ԺԱՐ ՊԱՍՊԱԽԱՆՔ քՂԲ (= 992+551= 1543): — ՏԵՂԻՐ Սեբաստիոն Դանուա վանք (= ԱՆԱՊԱՍՏ պատ):

Մատեանս է Ա-Ե-Պարտն, Էջք Մատթէոս էջք 147—230 Մարկոս. էջք 233—374 Ղոկաս. էջք 375—478 Յովհաննէս:

ՅԵՇԱՑԱԿԱՎՐՈՒԹԻՒՆՔ. էջք 479 (Քունիչէն). “Փառք... Գրեցաւ սուրբ աւետարանս ի Երեխիր Սեբաստիոն, ի վանքս Գահչուռա, ի գուռն ասուրք Աստուածանին: Ի թվին ԶՂԲ. ձեռամբ մեղապարտ Գրիգոր աբեղյալի. ի ինդրոց սրբասէր եւ

Էկզահողի կնօջն էլեմաթունի, որ փոխեցաւ ի Քրիստոս եւ եժող սուր անմիտթար առն իւրում Խաչատրոյ եւ ծնաւղացն Հաւըն Պատրանին եւ մարդն էղլին: Զոր տեսեալ ծնաւղացն զաղաչան եւ զիտակ գտներն իւրեանց էլեմաթունին, թէ յիմ Հալպալ յընչիցն ինձ յիշատակ աւետարան մի առէք եւ դիք ի գիւղ խոռոշին, ի գուսն սուրբ Հրեշտակապետին: Զոր լոււա Աստուած պաղատանց նորա եւ եղ կարողութիւն մեղապարտ զրէն սուտ գրչիս հասանել յաւարտ սուրբ աւետարանիս (ի թուին ԶՊԲ): Արդ, որք հանդիպիք, տեսանելով կամ աւրինակելով, յիշեսնիք ի մաքրափայլ յաղաւթու ձեր զիկնամաթուն եւ զծնաւղօն իւր զՊատրան եւ զէպիլն, եւ զայր իւր զնաշատուրն եւ Դէսպայրն իր զկեցուն: Յիշեցեք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, եւ Աստուած զճեզ յիշէ առէն: (Ես ու ունի եւ իստուով իւ շեւանակնեւ ու շաւանակնեւ) Կամ պահանջ նորութեան անառանց եւ պետք իւթեան: Վաս փառք յաւիտեանս ամէն:

38.

Ա Խ Ե Տ Ա Ր Ա Ն

1548:

Թ-ՈՒՂԴԹ-Բ 257: - ՄԵԾՈՒԹՅԻՆ 21×15×6 սմ.:
- ԿՐՈՒԹԻՒՆՆ երկիւն: -- ՏՈՂԲ 22: - ՆԻՒԹ մա-
զալաթ: - ԿԱԶՄ կաշեպատ փայտ: - ՄԱԳԱՎԱ-
ԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ երկու թերթ: - ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ Խո-
ՆԱԼԻՄԻՆԵԿ եղծուած: - ԳՐՄ միջակ ըուրացիք: -
ԶԻՐՄԱԳԻՐԸ պարզ: - ԽՈՐԱԳԻՐԸ չկան: - ԽՈ-
ՐԱԿ եկ ԿՈՍԱԽՈՐԱԿ թերթերը թափած ըլլար
պատկերները չեն երեւար: - ԺԱՄԱՆԱԿ 1548: -
ԿՐՈՂ ԳՐԻՎՈՐ երէց: - ԾՎՃԿՈՂ ՆԻ ԿԱԶՄՈՂ անձա-
նօթ: - ՏԵՂՄ Յամս գիլ ՄԱԼԻՄԻՆԵՔ: - ՅԻՇԱՏԱ-
ԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ հմտութեամս գիլ ՄԱԼԻՄԻՆԵՔ: - ՏԵՂՄՆՈՒԹԻՒՆՔ
ուշակ վերի մանրամանութիւններէն կը հասկցուի.
զրաքիրս ալ Մատոնադարանիս մասուած ծեռագիր-
ուն մեն է: Գրչազիրս ամէնէն աւելի արժեցնուի
ուաւելութիւնն է գրեթէ ամբողջովին կրկնագիր լինելու
ինչ որ բացուցապէս ստոց է 330-515 էլեկուն հա-
մար. հաւանական է որ սկզբք մասն ալ այնպէս պայ-
ել այդ մագաղաթներուն այդքան աղօտացած պյու-
ղուց նախագոյն գրուածքին եղծման հետևեմնն սալլ
յանաներ կան որ նախագրյն այդ գրուածքն աւելացան
սուած ըլլայ, միջակ ՄԱՆՐՈՎԱՅԻՆ երկաթագրով, թէն
յամենայն դէպս հետարնութիւնը անհամեց ն:

Մատենս է Ա-ԵՐԵՎՆ, Էջմ 1
Մատթէսու. Էջ 145—238 Մարկոս. Էջ 240
—391 Պուհաս. Էջ 392—513 Յականէս.
553. Յու-

Եւ ՀԱՏԿԱՎՐՈՒԹԻՒՆՔ. Եղ ՅՈՅՈՒ
շերտանի վերջը, հաւանաբոր ու բառ գրէքն. լուս
ու բերք, նկել բառական համացածք է, բայց վ
այլ, նաև այն առըբերութիւնը աւելի աշխատ է:
Փառակք...: Արդ ի վերջին աւուրս յետնեալ ժա-
մանակին. ի թուականութեանս Հայոց քաղաք
ի Մայիս ամիս իզ. աւուրս շաբաթ. ի բանակալու-
թեան սուլթան Սուլեյմանին, ի յերկիրին Մելտիփ-
ի կիւղն ի Յամսար, ի գուռն սուրբ Փրկչին եւ սուրբ
Աստուածածնին եւ սուրբ Սարգսին. ձեռամբ մահ-
անի Գրիգորի երիցու, ով ո՞վ աւգտիք կարդալով

կամ աւրինակելով, յիշեցէք ի պատարագս եւ ի
յաղաւթս ձեր, զանարժան Գրիգոր երեցս եւ
դհայրն իմ զմահաեսի Փոլատն, եւ զմայրն իմ
զխանտուան եւ զառաջնին մագաղաթիս շնորհն եւ
զաշխատողն. Աստուած ողօրմի իւրեանց հոգւոյն
ամէն: Ընդ նմին յիշել աղաւեմք զաշխատողքն մեր
որք խաւակիցը եղեն եւ միջնորդք ի զին սորս,
զոր տէրն ողօրմի մեզ եւ նորա որք զձեռն ամբառ-
չան եւ ասեն թէ՛ Տէր կատարեաց զինդիրք սորս
Գրիգոր քահանայի եւ երիցակին զիրանահին, եւ
որդիկեն զինորուն եւ զՄարտիրոսն, զԳալուստն եւ
զեղաւորն զՄողամ, Փոյելել շնորհեաց, խալաղա-
կան կենաք պահեայ, եւ զձեղ յիշողացդ եւ մեզ
յիշեցելսց առ հասարակ ողորմեսցի Քրիստոս յօյն
ամենայուն, ամէն:

Յիշատակ է աւետորան Փարագանը և
Հաւըն Ոսկեսնիին եւ մարդ Թուրլանտին եւ Հայր
Քրոջն Պապամանին եւ Եղբարյան Խաչառուրին եւ
Ախիճանին եւ Յօվհանափին, եւ ամենայն արեան
մերձաւորացն. ամէն: ...”

39.

ԱՐԵՏԱՐԱՆ

1252:

ԹՈՒՂԹՔ 241 (Էջը 482): — Մեծութիւն՝
 $28 \times 18 \times 6$ մատ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ երկսիս: — ՏԱՂՔ
 մը մե սինակ 22: — Ենութ Թուղթ: — ԿԱԶՄ կաշնփայտ:
 — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ լաւ: — ՄԱԿԱԾԱԹԵՍՏ ուլուզանես: —
 Շունի: — ՎԵՐԱԿՐՈՅՔ կարմիր թանաք: — ԳԻՐ բո-
 լորգիր: — ՄԱԶՄԱՑՈՒՔ միջակ զեղեցկութեամ, այն
 աւ միայն աւետարաններուն սկիզբնեը: — ԼՈՒԱԽԱՑԱ-
 ԳԻՐՔ նոյնպէս: — ՄԱՐԱՑՎԿՈՒՔ միայն աւետարան-
 ներու սկիզբնեը կան, շատ անարուեան: — ԿիւԱՅօ-
 ՐՆՔ նոյնպէս: — ԽՈՐԵՎՔ չկան: — ԳՐԻՉ Խաչա-
 տուր: — ԵՄԴ անդրու: — ՍՏԱՑՈՂ պիակն կրօ-
 սաւոր: — ԺԱՄԱՆԱԿ ԶԱ (1252): — ՅԻՇԱՏՍԿԱԳՐՈՒ-
 ԹԻՒՆՔ Էջը 135, 222, 376, 482: — ՏԵՂՅՈՒՅԹԻՒՆ
 կամ Ապրափի և Սեբաստիա:

Մատիանս է Ա-Ե-Պ-Տ-Ն, Էջք 5—135
Մատթեոս, Էջք 139—221 Մարկոս, Էջք 225
—376 Ղուկաս, Էջք 379—481 Յովհաննէս
առաջնօրութեաւնք, Էջ 135. “Քրիս-

ՅԵՎԱՏՍԱԿԱՎՈՐՈՒՄ ԱՎԱՐԱՐՈՒՄ
առա Աստված քո սուրբ չարչարանացդ բարեի խօսու-
թեամբ ողօրմեա զբողին եւ ողօրմեա Պարոն Յաւ-
սիբոյ եւ իւր զաւակին Տիկն. Խորովանուշին եւ իւ-
մօրին. Քահանայի եւ Դաւթի. ամէն. եւ Միոն Քա-
հանայի ողօրմի որ զաւետարանն օրինակ ինդրեցաք
հետո:

նա երգիդ կը 376. “Քրիստոս Աստվածու ք
տարանիդ բարեխօսութեամբ սղորմեա Յոհաննիսի
քահանացի, եւ Դաւիթիթ Դարբինիեա Յուսվանն Փիլ”
կը 222. “Զնուազ եւ զանարհեաս դրիչ ե
զՊետրոս որ զայս սակաւ զԸնջու փրս շնորհեաց յի
շենքիք ի Քրիստոս”;
կը 482. “Զնուատանաւն դրիչ յիշեա ”

Եւ Տեսան մկայ եւ Ճռապատճեց Յարդ Յ
շնորհի Տեսան մկայ եւ Ճռապատճեց Յարդ Յ
ըին կատարեցի զաստուածախօսութիւնս սրբոց
լուսաւորչացն Մատթէոսի, Մարկոսի, Ղուկաս

եւ Յովհաննու, ի թուականութեան Հայոց 2Ա. ի թագաւորութեան Քրիստոսապակին Հեթմայ եւ ի հայրապետութեան Տեառն Կոստանդնեայ, գրեցաւ սա ձեռամբ իմով նուաստի Խաչատրոյ ի ինդրոյ պրասնեալ կրօնաւորի Կիրակոսի եւ ստացաւ զսա ի յարդար վաստակոց յիշատակ իւր եւ ծնողաց իւրոց եւ ընտանեակ ի վերինն երուսաղէմ: Արդ որք աւգտիք ի սմանէ յիշեաջիք ի Քրիստոս. զիրակոս որ հետեւող եւ Աստուածային գանձյու եւ զհայրն իւր զբարեմանուկ եւ զմայրն իւր զբոյշ րազատն եւ զհամաւրէն ազգականն զկենդանին եւ զմեռեալսն եւ զիս զմեղապարտ զրիչս եւ զծնողն իմ եւ դուք յիշեալ լիջիք տռոջի ահեղ ատենին Քրիստոսի: Տէր Յիշուս ողորմի Ստեփանոս Քահանայի եւ որդւոյ իւրոյ Կոստանդնոյ եւ Գորդ քահանային:

40.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

1595:

ԹՈՒՂԹԱՔ 244 (Էջը 488): — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ 28×20×6 մնտ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Արկան: — ՏԱԿԱՌ մէն մի սինակ 23 տողը: — ՆԻՒԹ Թուղթ: — ԿԱԶՈՐ կաշեպատ փայտ: — ՀԱՆԳՄԱՆԱՐ քայլայուած: — ՄԱԿԱՂԱՄԾԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱՐ մէկ սկզբը ու վերջը երկու թերթ մազաղաթ, ընտիր փոքր մեսրոպեան տառերով, ճառընտիրէ մը հատուածներ: — ԳԻՐ բարողիք մեծ: ՍԿԶԲՆԱՑՄԱՆԱՐ մասրժէք: — ԼՈՒԽՆՅԱՋԱՎՈՐ սոյլ պէս: — ՄԱՆՅԱՑԿԱՐ յոյժ անմաշակ: — ԽՈՐԻԵՆՔ սախաղութեան եւ համարաքանի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱԿԱՐ 4 հատ.: — ԳՐԻՉ Տէր Կարապետ: — ՍՏԵՎՈՂ Թիվիկէցի Յովհաննէւ: — ԺԱՄԱՆԱԿ ՈՒԽՈԴ (= 1595): — ՏԵՂ ճանմին զիւլ Սեպաստիոյ: — ՅԻՆՎՐԱԿ: ԳՐՈՒԹԻՒՆԱՐ էջ 486:

Մատեանս է Ա-Ե-Պ-Ր-Ա-Ն, Էջը 17—134 Մատեանս, Էջը 137—217 Մարկոս, Էջը 219 — 366 Պուկաս, Էջը 369—485 Յովհաննէս,

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. “Փատք... արդ դրեցաւ սուրբ աւետարանս ձեռամբ...” Տէր Կարապէտիս, ի գտաւոխ Սերաստիա, ի գեաւզս որ կոչեանձի, ի գրունս սուրբ առաքելոյն Պաւլոսի, եւ սրբոյն Յակոբայ, ամէն. ի թուականին Հայոց ՈՒ եւ Խ. Յունիս ամսոյ Խ. աւրն, զշ-ի յինն ժաման... յիշեցէք ի յաղաւթս ձեր զմեղապարտ զրիչս սորա, եւ զծնուազն մեր, եւ զեղարս իմ զիսաշելիսն... յիշեցէք ի մաքրափայլ յայլաւթս ձեր զստացաւղ տառիս աստուած ային հաւատարից ծառայն ԿՏԻՎԻԿԵցի Յովհաննէսն եւ զիւր որդին Դրիդոն եւ կենակիցն, որ փափաքող եղեալ առ տուածունակ կտակիս, արբաւանդ գանձիս, կենաստիր աւետարանիս... Արդ յիշատակ է սուրբ աւետարանս Տիվիկէցի Խոռոչ Յովհաննէսին եւ իւր որդւոյն Գրիգորին եւ կենակցուն Պուտարաթին, եւ միւս կողակցուն Պահարին, որ փոխեալ է առ Քրիստոս, եւ հարսինն Տոլվաթին:

ԹՈՐԴՈՍ ԱՐՔԵՊԻԿՈՊՈՍ ԴՈՒՇԱԿԵԱՆ
(Յարառնակելի):

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

Տ Ի Գ Ր Ա Ն Բ.

1. Ե.

ՀԱՅ-ԼՈՒԿՈՒԼԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐԸ

ՀԱՏՈՒԱԾ Բ.

691 ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՏԱՐԻՆ

ԳԽՈԽԻ Ա.

ՄԻՒՆԵՆ ՅԻԳՐԱՄԱԿԵՐՈՒԻ պաշարուոմ:

1.

Լուկուլլոս կը վճռէ պատերազմ:

Կարիքաի Ճակատով (72ին) Լուկուլլոս պոնտական բանակը վարատելէ, եւ զյիհրդատ մինչեւ Հայաստանի սահմանները հետապնդելէ ետքը՝ ետ դարձաւ, Պոնտոսի հարթագաւառին արձակ քաղաքներն առաւ մի առ մի, եւ Միհրդատի մեծափարթամ գանձատուները ձեռք տնցոց:

Պոնտոսն այսպէս գրեթէ անաշխատ իրեն հպատակեցլնելէ յետոյ, Լուկուլլոս իւր զէնքերը երկրին ծովային ու ցամաքային ամրութեանց վրայ դարձուց, որոնք գեն եւս քաջութեամբ կը դիմագրէին: Պաշարման գործողութիւնները մինչեւ 70 տեւեցին: Քանի հոռմայեցի լեգէններու գիրը ապահով չէր Պոնտոսի մէջ՝ Լուկուլլոս հանգիստ թողուց զյիհրդատ Հայաստանի մէջ՝ սակայն պաշարման գործողութեանց վերջանալով՝ երբ ամրուցները սկսեր էին մի առ մի անձնատուր ըլլալ, իսկոյն որոշեց Տիգրանի գեսպանութիւն լրկելով՝ անկէ Պոնտոսի արքային յանձնումը պահանջել:

Լուկուլլոս թողոր պարագաները լաւ կշռած ու քաջ համոզուած էր, որ իւր այս քայլը գրգիռ պիտի ըլլալ նոր ու վանդակաւոր պատերազմի մը, եւ այն օտար ու բոլորովին անձանօթ երկրի մը մէջ. վասն զի նա կարող էր գոշակել որ իւր այս յանդուգն պահանջովը կրնար սէդ Տիգրանի թիւրազգած ամբարտաւանութիւնն այնպէս մը վերաւորել, որ նա իրեն բացէ ի բաց մերժէր իւր աներոջ յանձնումը: Սակայն միւս կողմէ համոզուած էր, որ հարկ էր այս արմատական